

Державний архів Сумської області
Сумське повітове рекрутське присутствіє м. Суми Сумського
повіту Харківської губернії

ФОНД 768

Інвентарний опис № 1

1809-1874 pp.

ПЕРЕДМОВА

до опису № 1 фонду 768 Сумське повітове рекрутське присутствіє
м. Суми Сумського повіту Харківської губернії

Організація і проведення рекрутських наборів у Російській імперії XIX ст., мала свою організаційну та управлінську структуру, серед якої важливе місце займали *рекрутські присутствія* – спеціальні адміністративні органи (комісії), які безпосередньо займалися набором рекрутів. 20 лютого 1705 року - петровський указ про перший рекрутський набір й з того часу запровадився сам термін “рекрут”.

Згідно рекрутського статуту 1831 р., що був основою нормативно-правового регулювання військової системи Російської імперії, до складу якої на той час входила і значна частина українських земель, з 1832 р. до 1874 р. для прийому рекрут визначались відповідні місця, у яких відкривались спеціальні органи – *рекрутські присутствія* із визначеним складом чиновників, які були основними виконавчими органами по рекрутській повинності. Ці органи створювалися спочатку тільки в губернських містах, а на підставі рекрутського статуту 1831 року стали відкриватися і в повітових містах. У кожній губернії під час проведення набору їх кількість не могла перевищувати чотирьох: одне в губернському, а решта – в повітових містах (“пункти прийому рекрут”).

Саме з цих присутствій і починалися «грозная служба государева», «чужая дальняя сторонушка», що означали «велике горе» для всієї родини рекрута і часто для нього самого.

Рекрутські присутствія відкривалися в кожній губернії для прийому рекрутів під час здійснення набору. Казенна палата оголошувала про утворення рекрутських дільниць, кількість новобранців і з кожної дільниці або визначала грошову суму, яка мала виплатитися до державної скарбниці замість рекрута. Після закінчення терміну набору рекрутські присутствія надавали цивільному губернатору загальний звіт про роботу, передавали справи до рекрутського столу казенної палати і закривалися.

Повітові рекрутські присутствія включали до свого складу: дворянського предводителя того повіту, у якому засновано присутствіє, місцевого городничого, військового і медичного чиновників. Головуючим, як правило, призначався вищий за званням предводитель. В повітових містах, де не було цієї посади, місце головуєчого займав повітовий суддя.

При кожному рекрутському присутствії функціонувала канцелярія, до складу якої належав діловод, його помічники та декілька писців. Під командуванням військового чиновника, при кожному присутствії перебував офіцер і унтер офіцер внутрішньої сторожі з солдатами і цирульниками, які допомагали в організації проведення набору. Такі ж функції виконував і офіцер корпусу жандармів.

Від кожного кандидата в солдати потрібно було мати при собі одяг, взуття та продовольство. Доставку рекрутів забезпечували «віддавальники» - відповідальні представники поміщика і того селянського суспільства, з якого обраний рекрут. Вони супроводжували майбутніх солдатів в присутність,

вносили за нього необхідний грошовий внесок, зібраний всім селянським суспільством (громадські суми).

Якщо у поміщика або громади забирали людей на будь-які роботи, натомість видавали спеціальні документи - залікові квитанції, які звільняли від здачі рекрутів.

Як при черговій системі, так і при жеребкуванні, в широкій мірі допускалася заміна особи, що здається в рекрути, іншою особою. Найбільш поширеним способом заміни було наймання «охотників» (бідняків), які на певних умовах йшли в рекрути замість свого наймача.

Всі сім'ї поділялися на 3 розряди: до 1-го відносилися «багаторобочі», тобто ті, які мали не менше 4 працівників; до 2-го - «трійникові», тобто мали 3 працівників; до 3-му - «двійникові» і ті з трійникових, які вже поставили одного рекрута. Бездомні і безсімейні одинаки приєднувалися до 1-го розряду, а єдині працівники в сім'ї зовсім звільнялися від служби.

Маніфестом від 1 серпня 1834 р. «О замене общих в Государстве рекрутских наборов, частными, ежегодно в одной половине Государства, и о производстве в сем году первого набора в Южной полосе» територія Російської імперії поділялася на 2 смуги: південну й північну, а маніфестом від 8 липня 1839 р. – на західну та східну. До 1855 р. щорічно оголошувався набір рекрутів почергово (частковий рекрутський набір) по західній або східній смузі.

Останній рекрутський набір у Російській імперії проходив із 15 січня до 15 лютого 1874 р. Рекрутські присутствія скасовано указом Сенату від 14 травня 1874 р. Відповідно до “Статуту щодо військової повинності”, свої повноваження вони передали новоствореним губернським і повітовим із військової повинності присутствіям.

* * *

У 2021 році проведено науково-технічну обробку документів постійного терміну зберігання фонду, вдосконалення та переробку опису.

В опису відредаговані заголовки справ, уточнені крайні роки документів, кількість аркушів у справах, опис передруковано, складено передмову, історичну довідку, перевідну таблицю шифрів, акт перероблення опису архівного фонду.

На впорядковані документи складено опис № 1 справ постійного зберігання, в який включено 54 справи з № 1 по №54 за 1809-1874 роки. Справи в опису систематизовані за датами. Старий інвентарний опис взятий на облік та включений в опис під № 54.

Передмову склала

Провідний архівіст відділу зберігання,
обліку та довідкового апарату

Ольга АНДРЮЩЕНКО

Сумське повітове рекрутське
присутствіє
м. Суми
Сумського повіту
Харківської губернії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Державного архіву
Сумської області

_____Юрій Олійник
_____2021

Фонд 768

Опис № 1

справ постійного зберігання
за 1809-1874 рр.

№№ з/п	Індекс справи	Заголовок справи	Крайні дати документів справи	Крайні дати документів справи	Кількість аркушів у справі	Примітки
1	2	3	4	5	6	7
1.		Журнальна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям по 79-му, що з 500 душ по 5 рекрутів, набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1809 р.		29	
2.		Журнальна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям по 80-му, що з 500 душ по 3 рекрути, набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1810 р.		33	
3.		Журнальна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям по 81-му, що з 500 душ по 4 рекрута, набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1811 р.		42	
4.		Журнальна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям	квітень 1812 р.	травень 1812 р.	24	

1	2	3	4	5	6	7
		по 82-му, що з 500 душ по 2 рекрута, набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту				
5.		Журнальна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям по 83-му, що з 500 душ по 2 рекрута, набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	вересень 1812 р.		58	
6.		Настільна записка прийнятим рекрутам по 84-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	січень 1813 р.	березень 1812 р.	70	
7.		Настільна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям по 85-му, що з 500 душ по 8 рекрутів, набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1813 р.		46	
8.		Настільна записка прийнятим у натурі рекрутам по 86-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	грудень 1815 р.	січень 1816 р.	11	
9.		Прошення, свідоцтва, рапорти волосних правлінь, отаманів, списки представлених в рекрути по 87-му набору	жовтень 1818 р.	листопад 1818 р.	651	

1	2	3	4	5	6	7
10.		Настільна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям рекрутам по 87-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1818 р.		18	
11.		Настільна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям рекрутам по 88-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1819 р.		24	
12.		Настільна записка прийнятим у натурі та зарахованим по квитанціям рекрутам по 89-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1820 р.	березень 1821 р.	38	
13.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 90-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1824 р.	січень 1825 р.	22	
14.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 91-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1827 р.	березень 1828 р.	24	
15.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 92-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	червень 1828 р.	липень 1828 р.	20	

1	2	3	4	5	6	7
16.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 93-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1828 р.		46	
17.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 94-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопада 1829 р.		25	
18.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 95-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	грудень 1830 р.	січень 1831 р.	28	
19.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 96-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	квітень 1831 р.	березень 1831 р.	38	
20.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 96-му набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1831 р.	грудень 1831 р.	49	
21.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1837 р.	грудень 1837 р.	18	

1	2	3	4	5	6	7
22.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих та зарахованим по квитанціям по 3-му частковому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1839 р.	грудень 1839 р.	35	
23.		Настільна записка про рекрутів загального набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1840 р.	грудень 1840 р.	30	
24.		Настільна записка про рекрутів по 4-му частковому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1842 р.	грудень 1842 р.	36	
25.		Список жеребкування селянам по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 15 липня 1844 року по Сумському повіту Сумської волості	1844 р.		52	
26.		Додаткові списки жеребкування селянам по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 15 липня 1844 року по волостям Сумського та Охтирського повітів	1844 р.		30	
27.		Список жеребкування селянам по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 15 липня 1844 року по Сумському повіту Ворожбянської волості	1844 р.		78	

1	2	3	4	5	6	7
28.		Список жеребкування селянам по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 15 липня 1844 року по Сумському повіту Верхньосироватської волості	1844 р.		49	
29.		Настільна записка про рекрутів по 5-му частковому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	листопад 1844 р.	грудень 1844 р.	34	
30.		Настільна записка про рекрутів по 6-му частковому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	січень 1846 р.	лютий 1846 р.	27	
31.		Настільна записка про рекрутів по додатковому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	січень 1847 р.	лютий 1847 р.		
32.		Настільна записка про рекрутів по 7-му частковому черговому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	січень 1848 р.		31	
33.		Настільна записка про рекрутів по 8-му частковому черговому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	січень 1849 р.	лютий 1849 р.	42	

1	2	3	4	5	6	7
34.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих у натурі та зарахованих по квитанціям по 9-му частковому черговому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	вересень 1850 р.		36	
35.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих у натурі та зарахованих по квитанціям по 10-му частковому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	жовтень 1852 р.	листопад 1852 р.	35	
36.		Настільна записка про рекрутів, прийнятих у натурі та зарахованих по квитанціям по 11-му частковому набору з міщан і цехових, казенних поселян та поміщицьких селян Сумського повіту	березень 1854 р.		40	
37.		Список жеребкування селянам по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 31 жовтня 1845 року по Сумському повіту Білопільської волості	1845		60	
38.		Список жеребкування селянам по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 31 жовтня 1845 року по Сумському повіту Ворожбянської волості	1845 р.		72	

1	2	3	4	5	6	7
39.		Список жеребкування селянам по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 31 жовтня 1845 року по Сумському повіту Верхньосироватської волості	1845 р.		67	
40.		Формуляри Сумського повітового рекрутського присутствія про рекрутів, прийнятих з 1 листопада по 1 грудня 1863 року	1863 р.		176	
41.		Список жеребкування селянам по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 14 жовтня 1865 року по Сумському повіту Білопільської волості	27 грудня 1865 р.		42	
42.		Список жеребкування селянам, народженим у 1843 році, по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 14 жовтня 1865 року по Сумському повіту Верхньосироватської волості	1865 р.		20	
43.		Список жеребкування селянам, народженим у 1843 році, по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 14 жовтня 1865 року по Сумському повіту Ворожбянської волості	1865 р.		26	

1	2	3	4	5	6	7
44.		Список жеребкування селянам, народженим у 1843 році, по рекрутському набору, призначеному Маніфестом 14 жовтня 1865 року по Сумському повіту Стецьківської волості	1865 р.		21	
45.		Призовний список 1865 року молодим селянам родин, які мають по чотири та більш робітників і одинаків, від призову невилученим, народженим у 1843 році та тим, які значаться по 10-й ревізії 14 років, заштатного міста Білопілья Білопільської волості Сумського повіту. Виписки з метричних книг церков заштатного міста Білопілья про народжених у 1843 році молодих поселян заштатного міста Білопілья. Іменні списки молодим поселянам Білопільського товариства, народженим у 1843 році, які призиваються до жеребкування в майбутній загальний рекрутський набір; державним селянам, які підлягають відбуванню рекрутської повинності	листопад 1865 р.		100	

1	2	3	4	5	6	7
46.		Призовний список 1865 року молодим селянам, народженим у 1843 році, із родин, які належать до другого та третього розряду та мають по чотири та більш робітників і одинаків від призову невилученим, слоб. Проруб з хуторами Білопільської волості Сумського повіту. Іменні списки молодим селянам Прорубського товариства, народженим у 1843 році, які призиваються до жеребкування в майбутній загальний рекрутський набір. Виписки з метричних книг церков слоб. Проруб про народжених в 1843 році	листопад 1865 р.		54	
47.		Призовний список 1865 року молодим селянам, народженим у 1843 році, із родин, які мають по два, три, чотири та більш робітників і одинаків від призову невилученим, слобод Верхня Сироватка, Тимофіївка, Нижня Сироватка. Виписки з метричних книг церков слобод Верхня Сироватка, Тимофіївка. Іменні списки державних селян Верхньосироватської волості та рекрутського участку, які не поступили в рекрути в колишні набори та підлягають призову	жовтень 1865 р.		128	

1	2	3	4	5	6	7
48.		Призовний список слоб. Ворожба з хуторами, слоб. Климовка з хуторами молодим селянам, народженим у 1843 році, із родин, які мають по два, три, чотири та більш робітників і однаків від призову невилученим Виписки з метричних книг церков слобод Ворожба та Климовка. Іменні списки державних селян, народженим до 1 січня 1843 року	листопад 1865 р.			
49.		Призовний список сел. Стецьківка, Лука, Велика та Мала Чернеччина молодим селянам, народженим у 1843 році, із родин, які мають по два, три, чотири та більш робітників і однаків від призову невилученим. Виписки з метричних книг церков слобод Стецьківка, Велика та Мала Чернеччина. Іменні списки державних селян Стецьківської волості по набору з 15 січня по 15 лютого 1866 р.	травень 1865 р.	вересень 1865 р.	96	
50.		Формуляри рекрутам, прийнятим у 1870 році	1870 р.		62	
51.		Загальний формулярний список рекрутів, прийнятим в Сумському повітовому рекрутському присутствії з 15 січня 1872 року	1872 р.		88	

1	2	3	4	5	6	7
52.		Загальний формулярний список рекрутів, прийнятим в Сумському повітовому рекрутському присутствії з 15 січня 1872 року	1872 р.		98	
53.		Загальний формулярний список рекрутам, прийнятим в Сумському повітовому рекрутському присутствії у 1874 році	1874 р.		76	
54.		Старий недійсний опис			14	

До опису внесено 54 (п'ятдесят чотири) справи з № 1 по № 54 у тому числі:
літерні №№ _____, пропущені №№ _____

Укладач опису:

Провідний архівіст відділу зберігання,
обліку та довідкового апарату

Ольга АНДРЮЩЕНКО

05.07.2021

Перевідна таблиця шифрів до опису 1 Ф.768

Новий номер справи	Старий номер справи	Новий номер справи	Старий номер справи
1.	23	28.	5
2.	24	29.	46
3.	25	30.	47
4.	26	31.	48
5.	27	32.	49
6.	28	33.	50
7.	29	34.	51
8.	30	35.	52
9.	1	36.	53
10.	31	37.	6
11.	32	38.	7
12.	33	39.	8
13.	34	40.	9
14.	35	41.	10
15.	36	42.	11
16.	37	43.	12
17.	38	44.	13
18.	39	45.	14
19.	40	46.	15
20.	41	47.	16
21.	42	48.	17
22.	43	49.	18
23.	44	50.	19
24.	45	51.	20
25.	2	52.	21
26.	3	53.	22
27.	4	54.	Старий опис